

Nr 21

Utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i valutalagen den 22 juni 1939 (nr 350) så ock om fortsatt giltighet av samma lag, dels ock i ämnet väckta motioner.

I en den 22 mars 1957 dagtecknad proposition, nr 142, som hänvisats till bankoutskottets förberedande handläggning, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen antaga vid propositionen fogat förslag till lag om ändring i valutalagen den 22 juni 1939 (nr 350) så ock om fortsatt giltighet av samma lag.

Berörda lagförslag är av följande lydelse:

Förslag

till

lag om ändring i valutalagen den 22 juni 1939 (nr 350) så ock om fortsatt giltighet av samma lag

Härigenom förordnas, *dels* att 2 och 6 §§ valutalagen den 22 juni 1939 skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives, *dels* att i nämnda lag skall införas en ny paragraf, benämnd 6 a §, av nedan angiven lydelse *dels ock* att lagen, vilken jämlikt lag den 27 april 1956 (nr 149) gäller till och med den 30 juni 1957, skall äga fortsatt giltighet till och med den 30 juni 1958.

*(Nuvarande lydelse)**(Föreslagen lydelse)*

2 §.

I förordnande, som Konungen jämlikt 1 § meddelar, må föreskrivas:

1) att allenast riksbanken och bankaktiebolag, som riksbanken därtill bemyndigar (valutabank), må driva handel med utländska sedlar och skiljemynt, med växlar, checkar, andra penninganvisningar och fordringar, som innefatta rätt till betalning i utländskt mynt (utländska betalningsmedel och utländska fordringar), ävensom med aktier, obligationer och likartade värdepapper, vilka äro utfärdade av någon, som är bosatt i utlandet (utländska värdepapper);

2) att utländska betalningsmedel, utländska fordringar och utländska värdepapper må, mot vederlag som bestämmes i svenskt mynt, förvärvas och föryttras allenast i den omfattning och på de villkor Konungen eller, efter Konungens bemyndigande, riksbanken bestämmer;

3) att dylika tillgångar skola erbjudas riksbanken eller valutabank till inlösen mot kontant ersättning i svenskt mynt;

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

4) att svenska och utländska betalningsmedel, fordringar och värdepapper icke utan särskilt tillstånd må utföras ur riket eller på annat sätt överföras till utlandet eller överlåtas å den, som är bosatt i utlandet;

5) att dylika tillgångar icke utan särskilt tillstånd må införas till riket; tillstånd av riksbanken må införas till riket;

6) att över värdepapper, som införes till riket eller som här förvaras för den, som är bosatt i utlandet, så ock över köpeskilling, som inlutit vid försäljning av sådana värdepapper, ej må förfogas i vidare mån än Konungen eller, efter Konungens bemyndigande, riksbanken bestämmer; och

7) att i annat hänseende än under 2)—6) sägs ej må över utländska betalningsmedel, utländska fordringar och utländska värdepapper utan särskilt tillstånd förfogas annorledes än genom föryttring till riksbanken eller till valutabank.

Genom förordnande — — — — — tillkommande befogenheter.

6 §.

Konungen äge uppdraga åt riksbanken att giva närmare föreskrifter rörande tillämpningen av meddelat förordnande.

Konungen må ock uppdraga åt riksbanken att pröva och avgöra ansökningar om tillstånd, vartill förordnandet giver anledning, samt att i övrigt handlägga de ärenden, som föranledas av förordnandet, och vare riksbanken skyldig ställa sig till efter rättelse av Konungen därutinnan meddelade särskilda föreskrifter.

Riksbanken må meddela närmare föreskrifter rörande tillämpningen av meddelat förordnande.

Ärenden som föranledas av förordnandet skola prövas och avgöras av riksbanken.

6 a §.

Riksbankens beslutanderätt enligt denna lag utövas inom riksbanken av en styrelse (valutastyrelsen), bestående av sju ledamöter. Fyra av ledamöterna jämte suppleanter för dem utses av Konungen. Övriga ledamöter jämte suppleanter utses av fullmäktige i riksbanken.

Valutastyrelsens beslut må överklagas hos fullmäktige i riksbanken inom tre veckor från det klaganden fick del av beslutet.

Av fullmäktige utsedd ledamot eller suppleant, som deltagit i styrelsens beslut, äger påfordra att beslutet underställes fullmäktige för prövning. Yrkande härom skall framställas genast efter beslutets fattande.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

Mot fullmäktiges beslut må talan ej föras.

Närmare bestämmelser rörande valutastyrelsen meddelas i bankoreglementet.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1957.

I samband med propositionen har utskottet till behandling förehått två i anledning av propositionen inom andra kammaren väckta motioner, nr 629 av herr *Magnusson* i Borås *m. fl.* samt nr 641 av herr *Stenberg m. fl.*

I motionen II: 629 hemställas, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts i proposition nr 142 framförda förslag att valutakontorets befattning med valutareglingsärenden skall överflyttas till riksbanken för handläggning av en särskild valutastyrelse.

Motionen II: 641 utmynnar i en hemställan, att riksdagen måtte avslå proposition nr 142 till den del den innefattar förslag till ändring av den nuvarande administrativa ordningen för handläggning av valutareglingsärenden.

Beträffande motiveringen för de i motionerna framförda yrkandena hänvisas, i den mån redogörelse därför icke lämnas i det följande, till motionerna.

I. Inledning

Genom valutalagen den 22 juni 1939 (nr 350) har Kungl. Maj:t erhållit befogenhet att, när riksdagen ej är samlad, under vissa förutsättningar förordna om inskränkning i olika hänseenden av förfoganderätten över utländska betalningsmedel m. m. Under tid, då riksdagen är samlad, äger Kungl. Maj:t enahanda befogenhet efter inhämtande av riksdagens samtycke. Lagen gällde ursprungligen till och med den 31 mars 1940 men har därefter erhållit fortsatt giltighet, senast genom lag den 27 april 1956 (nr 149), enligt vilken giltighetstiden utsträckts till och med den 30 juni 1957. Genom lag den 28 juni 1940 (nr 613) erhöll 5 § valutalagen ändrad lydelse.

Med stöd av valutalagen utfärdades efter inhämtande av riksdagens samtycke valutaförordningen den 25 februari 1940 (nr 97). I denna förordning, vilken jämlikt valutalagen icke gäller längre än sagda lag äger giltighet, har vissa ändringar genomförts genom förordningar den 17 maj 1940 (nr 348), den 28 juni 1940 (nr 614), den 9 maj 1941 (nr 244), den 20 oktober 1944 (nr 693), den 26 januari 1945 (nr 16), den 3 juni 1949 (nr 312) och den 3 juni 1955 (nr 303).

De ärenden, vilka föranledes av valutaregleringen, upptages och avgöres av valutakontoret, som enligt särskilt utfärdad instruktion den 25 februari

1940, nr 125, utgör riksbankens organ för handläggning av frågor rörande tillämpningen av valutaförordningen.

Mot bakgrunden av den ekonomiska utvecklingen och de därav betingade förändringarna i de faktiska förutsättningarna för upprätthållandet av en valutareglering tillsatte fullmäktige i riksbanken år 1954 en särskild kommitté med uppdrag att utreda frågan om valutaärendenas handläggning m. m. Efter slutfört arbete överlämnade kommittén med skrivelse den 30 juni 1955 till fullmäktige en promemoria med utredning och förslag angående valutaregleringens handhavande m. m. Det i promemorian upptagna förslaget innebar i huvudsak att valutakontorets befattning med valutaärendena skulle upphöra och att dessa ärenden skulle överflyttas på riksbanken och där handläggas av en särskild valutastyrelse. Promemorian innefattade härjämte förslag om ett särskilt besvär förfarande i valutaärenden. Slutligen ifrågasatte kommittén översyn i vissa hänseenden av valutalagstiftningen.

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 13 oktober 1955 anslöt sig bankofullmäktige till vad kommittén anfört samt hemställde om den förändring av organisationen för valutaärendenas handläggning jämte den översyn av lagstiftningen som kommittén ifrågasatt. Över bankofullmäktiges skrivelse avgavs på sin tid, efter remiss, yttranden av justitiekanslersämbetet, bank- och fondinspektionen, besvärssakkunniga, fullmäktige i riksgäldskontoret, Svenska bankföreningen, Sveriges allmänna exportförening och Sveriges grossistförbund. Härjämte inkom Sveriges industriförbund med en skrift i ärendet.

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 18 maj 1956 tillkallade föredragande departementschefen regeringsrådet Frank Öhman, tillika ordförande, ledamoten av riksdagens andra kammare, ombudsmannen Sture Henriksson, och t.f. bankdirektören hos riksbanken Sven Joge att såsom sakkunniga verkställa en översyn i vissa hänseenden av valutalagstiftningen.

Vid fullgörandet av sitt uppdrag har de sakkunniga, i fortsättningen benämnda 1956 års utredning, först upptagit de lagstiftningsfrågor, som sammanhänger med de av bankofullmäktige föreslagna organisatoriska förändringarna, samt därvid speciellt behandlat spörsmålet om besvärsrätten i valutaärenden. Med skrivelse den 12 december 1956 har utredningen i särskild *promemoria* (stencilerad) framlagt förslag i nu berörda delar.

Över promemorian har, efter remiss, *yttranden* inkommit från justitiekanslersämbetet, fullmäktige i riksbanken, fullmäktige i riksgäldskontoret, bank- och fondinspektionen, besvärssakkunniga, Sveriges allmänna exportförening, Svenska bankföreningen, Sveriges grossistförbund och Sveriges industriförbund.

Fullmäktige i riksbanken har i sitt över promemorian avgivna yttrande, dagtecknat den 10 januari 1957, tillika hemställt, att valutalagen — med de ändringar som kunde komma att genomföras i anledning av de sakkunnigas nu föreliggande förslag — måtte förlänas fortsatt giltighet för ytterligare ett år eller till utgången av juni 1958. *Styrelsen för valutakontoret* har i en till finansdepartementet den 23 januari 1957 inkommen särskild skrivelse likaledes begärt förlängning av valutalagens giltighetstid.

Beträffande nu gällande bestämmelser torde få hänvisas till den i delta hänseende intagna redogörelsen i propositionen.

II. Handläggningen av valutaärenden

I sin framställning till Konungen av den 13 oktober 1955 anslöt sig bankofullmäktige, i vad avsåg organisationen för handhavandet av valutaregleringen, till det förslag som framlagts av den tidigare omnämnda 1954 års kommitté inom riksbanken. Såväl kommittén som bankofullmäktige utgick vid sitt ställningstagande till de organisatoriska frågorna från att man för de närmaste åren sannolikt skulle komma att bibehålla en valutareglering.

1954 års kommitté

Kommittén erinrade inledningsvis om att valutakontoret tillkom utan att bankofullmäktige tagit initiativ härtill och utan fullmäktiges hörande. Enligt kommitténs mening medförde den nuvarande organisationen för valutaregleringen oklarhet beträffande gränsen mellan riksbankens och valutakontorets befogenheter. Sålunda pekades bl. a. på att valutakontoret enligt praxis givit tillstånd till valutaköp i vissa fall, ehuru ärendena härom direkt fölle inom det riksbanken tillagda valutahandelsområdet. Kommittén anförde vidare.

Även på andra områden har den nuvarande organisationen av valutaregleringen visat sig medföra ovisshet om vem som har att utöva beslutan-derätten, riksbanken eller valutakontoret, och i vissa fall måste man förut-sätta ett samråd om en samstämmighet i uppfattningen. Det kan sålunda principiellt ifrågasättas, om icke i vad gäller valutatilldelning valutakonto-rets egentliga funktion borde ha bestått i fördelning för olika behov av va-lutor inom de gränser, som fullmäktige skulle fastställa. En sådan uppdel-ning av arbetsuppgifterna är emellertid ej praktiskt möjlig exempelvis när det gäller valutatilldelningen för investeringar utomlands. I praktiken har även förekommit fall, där de faktiska avgörandena utan tvekan böra ligga hos riksbanken. Här kan nämnas exempelvis gränsdragningen mellan till-lämpning av gamla och nya kurser för betalningar i utländska valutor vid kursändringar samt utnyttjande av vissa dragningsrätter i riksbanken. I praktiken ha i sådana fall riksbankens intressen tillgodosetts genom riks-banksrepresentanternas inflytande på valutaregleringens handhavande. Del-ta har emellertid måst ske utan att fullmäktige kunnat beredas tillfälle ta ställning till frågorna.

Oklarheten beträffande valutakontorets ställning medförde enligt kom-mitténs mening också ovisshet, huruvida Kungl. Maj:t, därest beslut av va-lutakontorets styrelse överklagades, kunde vidtaga ändring i beslutet. Det ville enligt kommittén synas som om sådan möjlighet måste anses föreligga i de fall, då en ändring icke hade konsekvenser beträffande riksbankens valutaställning. Skulle däremot beslutet få dylika konsekvenser, kunde det göras illusoriskt ur klagandens synpunkt genom att riksbanken vägrade att

tillhandahålla den erforderliga valutan eller att mottaga den. Det föreföll kommittén uppenbart, att ett sådant förhållande ur alla synpunkter måste te sig otillfredsställande. Kommittén tillade, att saken icke ställde sig annorlunda, om valutabank hade möjlighet att tillhandahålla valutan, respektive vore beredd att förvärva densamma.

Utifrån de synpunkter, som sålunda redovisats angående valutakontorets ställning, diskuterade kommittén två alternativ till lösning av organisationsfrågan. Den ena tänkbara lösningen var att bibehålla valutakontoret med dess nuvarande organisation samt närmare reglera gränserna för organets befogenheter. Det andra alternativet var att låta riksbanken överta det direkta ansvaret för valutaregleringen och därvid inom banken skapa en organisation för handläggning av valutaärenden. Kommittén uttalade, att för den förra lösningen skulle, utifrån sett, kunna tala, att valutakontoret i sin nuvarande form vunnit organisatorisk stadga och samlat en betydande fond av erfarenhet beträffande valutaregleringen och dess handhavande. Ett annat skäl vore att valutakontorets styrelse inom sig rymde representanter för det enskilda näringslivet förutom för de allmänna intressena. Det vore emellertid enligt kommitténs mening att märka, att valutakontoret åtminstone numera hade föga att skaffa med direkt handelsreglerande frågor. Ytterligare kunde för en sådan lösning anföras att styrelsen i sin nuvarande sammansättning, såvitt kommittén kunde bedöma, på det hela taget tillvunnit sig allmänhetens förtroende, vilket bidragit till att minska kritiken mot valutaregleringen som sådan och mot den konkreta handläggningen av valutaärendena.

Kommittén fann dock övervägande skäl tala för att valutakontoret inordnades i riksbanken och underställdes bankofullmäktige. Detta förutsatte att inom banken skapades ett speciellt organ som övertog ansvaret för den löpande handläggningen av valutaärendena. Kommittén föreslog i detta hänseende att man skulle inom riksbanken inrätta en särskild valutastyrelse med bl. a. representanter för näringslivet.

I sin motivering till den föreslagna ordningen framhöll kommittén, att man hade anledning förutsätta att inom en tämligen snar framtid den ordning helt genomförts, som sedan länge eftersträvats, nämligen att valutabankerna handlade praktiskt taget alla valutaärenden av löpande natur enligt generellt lämnade föreskrifter. Kommittén anförde vidare bl. a.

De ärenden, som därefter komma att kvarstå, torde till huvudsaklig del falla inom området för riksbankens ordinarie penningvårdande verksamhet. Det synes under sådana förhållanden vara mest naturligt, att den valutareglering, som sålunda kommer att för mera avsevärd tid bibehållas, administreras av riksbanken själv. Man skulle därigenom komma ifrån den anomaly som föreligger i det att riksbanken har ansvaret för och värden av landets valutatillgångar medan faktiskt ett fristående organ genom sina beslut kan direkt påverka dessa tillgångar och ställa riksbankens högsta organ, nämligen bankofullmäktige, utan reellt inflytande.

Kurssättningen på valutamarknaden tillhör centralbankspolitiken. Genom sitt medlemskap i valutafonden har Sverige åtagit sig förpliktelser rörande kurssättningen, som det faller på riksbanken att fullgöra. I dagens läge är

valutaregleringen ett av de viktigaste instrumenten för inverkan på kursbildningen; det är väl sålunda tydligt, att nuvarande dollarkurs upprätthålles dels genom övervakning av dollarbetalningarna för svenska behov, dels genom att hinder reses mot konvertering i Sverige av intäkter härifrån, som erhålles av länder utanför dollarområdet. Riksbankens roll i detta avseende har på senare tid illustrerats av att bankofullmäktige godkänt införande av en transittollarordning, ehuru tillämpningsbestämmelserna sedan utformats i valutakontorets regi.

Sammanvävnaden mellan riksbankens direkta intresse och valutaregleringen kan illustreras genom andra exempel. Sålunda anförde bankföreningen i sitt utlåtande över herr Wehtjes motion till 1954 års vårriksdag som exempel på möjligheterna att minska nackdelarna av valutaregleringen, önskemål om uppmykning av de för affärsbankerna gällande bestämmelserna om multilaterala terminsaffärer samt om rätt att göra kortfristiga placeringar i utländska obligationer. Utformningen och tillämpningen av bestämmelserna om terminsaffärer ombänderhas i praktiken helt av riksbanken redan nu (enbart redovisning och kontroll utföres i valutakontoret), någonting som är tämligen naturligt med hänsyn till i vilken utsträckning bestämmelserna om terminsaffärer påverka riksbankens förlustrisker. Reglerna om ändring i bankernas placeringsmöjligheter är också främst en riksbanksfråga. — Ett annat exempel på valutaregleringens betydelse för riksbankens risktagande finner man i vissa lägen, när från utländsk sida betalningar fullgöras med direkt eller indirekt utnyttjande av dragningsrätter i form av s. k. swingfunder.

Genom att riksbanken övertog det direkta ansvaret för valutaregleringen skulle man få en naturlig lösning av kompetensfrågan. Att skapa regler som skulle uppdra skiljelinjen mellan riksbankens och valutakontorets befogenhet kommer säkerligen att ställa sig svårt, särskilt som ärendenas art kan växla.

Under tidigare skeden hade valutakontoret, såsom förut nämnts, att handlägga ett betydande antal konkreta ärenden, som direkt berörde den stora allmänheten. Härutinnan har en ändring skett och de frågor som kvarstå äro i regel av mera allmän betydelse ur valutasynpunkt och kunna sägas ligga närmare riksbankens normala verksamhet än den tidigare detaljregleringen. Ett organisatoriskt inpassande av valutakontoret i riksbanken skulle också underlätta anpassningen av personalbeståndet till föreliggande uppgifter. Det är nämligen möjligt att inom riksbanken i viss utsträckning sysselsätta övertalig personal från valutakontoret genom att bankens personalorganisation är elastisk och denna elasticitet öppnar också viss möjlighet för banken att påtaga sig ökade arbetsuppgifter. I den mån valutakontorets personal kan inrymmas inom riksbankens lokaler, vinnas också fördelar när det gäller arbetsledning och samarbetet mellan dem som i olika egenskaper hava att taga befattning med valutaärenden.

Beträffande den framlida ledningen av valutaregleringen framhöll kommittén, att denna enligt sakens natur måste utövas av bankofullmäktige. Enligt kommitténs mening kunde emellertid förutsättas att fullmäktige skulle inskränka sig till att taga befattning med allmänna principiella frågor som berör valutaregleringen eller som har direkt samband med riksbankens egen verksamhet. Konkreta ärenden som hänför sig till framställningar från företag eller enskilda eller som eljest avser tillämpningen av uppdragna riktlinjer borde däremot handläggas av valutastyrelsen.

Valutastyrelsen borde enligt kommitténs mening icke utses enbart inom bankofullmäktige eller riksbanksledningens krets, utan i styrelsen borde även ingå representanter för näringslivet och för det allmänna. Styrelsen föreslogs skola bestå av sju ledamöter. Kommittén utvecklade sin syn på valutastyrelsens sammansättning och organisation sålunda.

Det förefaller naturligt, att vice riksbankschefen samt en av bankdirektörerna ingå i styrelsen. Vidare torde en fullmäktig eller suppleant för fullmäktig böra vara ledamot. Därjämte bör det enskilda näringslivet representeras av två personer, som äga erfarenhet på hithörande områden. Valutabankerna, vilka förutsätts i stort sett komma att bibehålla sin nuvarande funktion inom valutaregleringen, synas böra erhålla en representant. Därjämte kan det vara lämpligt att allmänna intressen utanför riksbanken också få en representant i styrelsen. De ledamöter i styrelsen, som icke äro tjänstemän i riksbanken, torde jämte suppleanter böra utses av fullmäktige. De böra även beredas möjlighet att löpande följa inkommande valutaansökningar. Vice riksbankschefen torde böra vara styrelsens ordförande med utslagsröst vid lika röstetal. De rent löpande ärendena synas liksom hittills böra handläggas av de härtill avdelade tjänstemännen. Delegering av beslutanderätten i vissa ärenden till ordföranden och bankdirektören synes böra ske. Man kan därför utgå från att valutastyrelsen icke skall behöva sammanträda varje vecka utan kanske endast varannan, vissa tider med ännu längre intervaller.

Bankofullmäktiges framställning

Bankofullmäktige fann i likhet med kommittén att övervägande skäl talar för att handläggningen av valutaärendena övertogs av riksbanken samt anslöt sig till vad kommittén i denna del anförde. Fullmäktige uttalade, att det framstod såsom naturligast och riktigast, att valutaregleringen ingick som ett led i riksbankens egen verksamhet. Enligt bankofullmäktiges mening borde stor vikt fästas — förutom vid de gränsdragningsproblem som kommittén berört — även vid den synpunkten, att de valutaärenden, som kunde beräknas kvarstå sedan möjliga förenklingar i fråga om valutaärendenas handläggning genomförts, i stort sett torde komma att falla inom ramen för riksbankens normala arbetsuppgifter som värddare av landets valutareserv. Bankofullmäktige anförde bl. a.

Valutakontoret har tidigare som en väsentlig uppgift haft att i fråga om löpande s. k. osynliga betalningar, d. v. s. i första hand betalningar för tjänster av olika slag, åstadkomma en begränsning i förbrukningen av utländsk valuta, medan på varusidan de licensgivande myndigheterna, främst Statens handels- och industrikommission, eftersträvat motsvarande effekt genom importreglering. Framförallt begränsades utgifterna i dollarvaluta. Förhållandena ha emellertid numera väsentligt ändrats. Importen från OEEC-området är i huvudsak frilistad eller föremål för obegränsad licensgivning. Jämvikt i det löpande handels- och betalningsutbytet med utlandet måste därför upprätthållas med andra medel än s. k. fysiska kontroller. Dollarimporten behandlas visserligen fortfarande på annat sätt än import från OEEC-området. Landets dollarintäkter sätter nämligen en gräns för frilistning av och licensgivning i normal ordning för varor från dollarområdet. Med hänsyn bl. a. till att alternativ importmöjlighet i allmänhet finnes från

OEEC-länderna eller andra icke-dollarländer, torde emellertid någon egentlig besparing i den totala valutaförbrukningen icke uppnås genom begränsning av den import, som betalas i dollarvaluta.

Utvecklingen på valutamarknaderna har gått i sådan riktning att man ej är långt från ett läge med de facto konvertibilitet för de västeuropeiska centralbankernas utländska tillgodohavanden. Den europeiska betalningsorganisationen (EPU) har härvidlag haft den största betydelsen. Från och med augusti månad i år sker reglering av månatliga överskott och underskott i EPU till 75 % i guld eller dollar. Det förtjänar framhållas, att största delen av Sveriges utrikesbetalningar sker i EPU-valuta. År 1954 utgjorde betalningarna till utlandet i sådan valuta 77 % av de totala betalningarna till utlandet.

Valutakontoret har givetvis haft att beakta de ändrade förutsättningar för dess arbete, som ovan i korthet antytts. Löpande »osynliga» betalningar till OEEC-området kunna nu regelmässigt få fullgöras utan inskränkning. I konsekvens härmed har valutatilldelningen för resor till länder utanför dollarområdet höjts till en nivå, som torde täcka normala behov. Också grunderna och praxis för dylika betalningar i dollar ha uppmjukats, även om det fortfarande ansetts lämpligt att hålla tilldelningen av turistvaluta för resor till sistnämnda område på en lägre nivå. I detta sammanhang må erinras om att Sverige givetvis ej kan tillgodose utländsk efterfrågan på dollarvaluta, vare sig i form av betalningsmedel eller dollarvaror, innan allmän och full konvertibilitet genomförts.

Övervakningen av kapitalrörelser och därmed av spekulativa förändringar i betalningsvanorna blir därför mer och mer valutaregleringens kvarstående huvuduppgift. Det är sannolikt också en uppgift som kommer att kvarstå för den tid som nu kan överblickas. Valutaregleringens uppgift att fördela och ransonera valutor för löpande betalningar har berört den stora allmänheten på ett helt annat sätt än övervakningen av kapitalrörelserna kan väntas göra, samtidigt som möjligheterna för samt omfattningen och arten av sådana rörelser ha en mera central betydelse för riksbanken, bl. a. genom deras betydelse för och inverkan på penning- och kapitalmarknaden.

Remissyttrandena över bankofullmäktiges framställning

Det av bankofullmäktige framlagda förslaget angående överflyttning av handläggningen av valutaärenden till en valutastyrelse inom riksbanken lämnades av *fullmäktige i riksgäldskontoret* utan erinran. Flertalet av övriga remissinstanser ställde sig emellertid kritiska till den föreslagna ordningen.

Departementschefen

Valutalagens giltighetstid utlöper den 30 juni innevarande år. Fullmäktige i riksbanken har, med instämmande från styrelsen för valutakontoret, hemställt att lagen måtte ges fortsatt giltighet under ytterligare ett år. Det synes uppenbart att möjlighet bör finnas att även i fortsättningen bibehålla valutareglering, och jag biträder förslaget att valutalagens giltighetstid förlänges till och med utgången av juni 1958.

I detta sammanhang torde de frågor rörande den administrativa sidan av valutaregleringen som bankofullmäktige behandlat i sin framställning hösten 1955 få upptagas till prövning.

Såsom framgår av den tidigare lämnade redogörelsen för valutalagstiftningens innehåll finns bestämmelser om administrationen på detta område intagna i såväl valutalagen och valutaförordningen som instruktionen för valutakontoret. Enligt valutalagen (6 §) förutsättes att Kungl. Maj:t vid meddelandet av förordnande om valutareglering uppdrager åt riksbanken att ge närmare föreskrifter rörande tillämpningen av förordnandet. Lagens mening är också att riksbanken, efter Kungl. Maj:ts uppdrag, skall handlägga förekommande valutaärenden rörande tillståndsprovning m. m. som föranleds av regleringen, och att banken i detta hänseende skall ställa sig till efterrättelse av Kungl. Maj:t meddelade särskilda föreskrifter. I valutaförordningen har, i överensstämmelse med valutalagens bestämmelser, de administrativa uppgifterna med avseende på valutaföreskrifternas tillämpning ålagts riksbanken. I viss motsättning härtill har inrättats ett valutakontor, som enligt särskilt utfärdad instruktion förklarats skola utgöra riksbankens organ för handläggningen av frågor rörande tillämpningen av valutaförordningen. Enligt instruktionen skall finnas en styrelse för valutakontoret bestående av högst åtta personer. Riksbankschefen är ordförande medan övriga ledamöter jämte suppleanter för dessa förordnas av Kungl. Maj:t, som också utser en av ledamöterna att vara vice ordförande. För valutakontorets kostnader har särskilda anslag upptagits under VII huvudtiteln i riksstaten. Till följd av bl. a. styrelsens sammansättning har valutakontoret kommit att i förhållande till riksbanken intaga en relativt självständig ställning. I detta sammanhang må anmärkas, att besvär ansetts kunna fullföljas mot beslut, som meddelats av kontorets styrelse i valutaärenden, och att, i de relativt få fall där sådan talan förts, besvären prövats av Kungl. Maj:t i statsrådet.

I sin förenämnda framställning rörande ändrad organisation för handläggning av valutaärenden har fullmäktige i riksbanken riktat kritik mot den nuvarande ordningen att dessa ärenden handlägges av valutakontoret och föreslagit att behandlingen av ärendena i fortsättningen skall ske inom riksbanken. Kritiken riktar sig bl. a. mot den oklarhet, som i olika avseenden kommit att råda beträffande gränsen mellan riksbankens och valutakontorets befogenheter. Sålunda har påpekats att valutakontoret enligt praxis givit tillstånd till valutaköp i vissa fall ehuru frågor härom direkt fölle inom det riksbanken tillagda valutahandelsområdet. Bankofullmäktige erinrade även om de uppmjukningar som under senare tid kunnat ske i tillämpningen av regleringen. Från att valutaregleringen tidigare varit inriktad på att fördela och ransonera valutor för löpande betalningar hade numera huvuduppgiften kommit att utgöra övervakningen av kapitalrörelser och därmed spekulativa förändringar i betalningsvanorna. Enligt bankofullmäktiges mening borde stor vikt fästas vid den synpunkten att de valutaärenden, som kunde beräknas kvarstå sedan möjliga förenklingar i fråga

om valutaärendenas handläggning genomförts, i stort sett kommer att falla inom ramen för riksbankens normala arbetsuppgifter såsom vårdare av landets valutareserv.

Vid remissbehandlingen av bankofullmäktiges förslag till ändrad organisation uttalade sig flertalet remissinstanser för att man skulle bibehålla ett särskilt från riksbanken skilt valutaorgan. Bank- och fondinspektionen vände sig sålunda mot de av bankofullmäktige dragna slutsatserna i organisationsfrågan och framhöll bl. a. den speciella och av historiska skäl betingade ställning som riksbanken redan i grundlagen tillerkänts och vilken enligt inspektionens mening fick ses som ett uttryck för att riksbanken ursprungligen aldrig avsetts fullgöra sådana förvaltningsmässiga funktioner som åvilar ämbetsverken. Från något håll invändes att en överflyttning av valutaärendena till riksbanken skulle undanskymma valutareglernas krisbetonade karaktär och kunna leda till att en naturlig avveckling av regleringen fördröjdes.

För egen del vill jag till en början betona, att frågan om den organisatoriska formen för handläggningen av valutaärenden främst är av praktisk natur. En lösning bör därför kunna sökas med sikte på vad som bäst gagnar regleringens syfte och samtidigt ter sig administrativt sett ändamålsenligt. Från mer principiella synpunkter kan tilläggas, att de förvaltningsmässiga uppgifterna enligt valutaförordningen visserligen till en del kan anses ligga vid sidan om de funktioner som riksbanken enligt regeringsformen och därtill anknuten lagstiftning förutsättes utöva såsom centralbank. Detta förhållande, som belyses bl. a. av att den valutareglernade verksamheten helt bygger på en särlagstiftning, bör emellertid icke utgöra något hinder mot att förlägga de administrativa uppgifterna på valutareglernas område till riksbanken. Riksbankens förvaltningsmässiga roll på detta område har för övrigt uttryckligen förutsatts i valutalagen.

Vid ett övervägande av de organisatoriskt-praktiska synpunkter, som enligt vad jag nu anført bör vara avgörande, synes särskild vikt böra fästas vid de gränsdragningsproblem som bankofullmäktige berört i sin framställning. Den uppsplättning mellan riksbanken och valutakontoret av befogenheterna på valutahandelsområdet, som varit en följd av den nuvarande organisationen, har även, såsom närmare belysts från riksbankens sida, i flera avseenden framstått såsom oegentlig och mindre ägnad att underlätta det administrativa handhavandet av regleringen. Det förtjänar att i detta sammanhang påpekas, att valutareglerningen på valutahandels område medfört, att ärenden, som före regleringen normalt skulle handlagts av riksbanken som centralbank, numera blivit att betrakta såsom tillståndsärenden, vilka skall handläggas med tillämpning av valutaförordningen och följaktligen avgöras av valutakontoret. För en överflyttning av valutaärendena till riksbanken talar även vad bankofullmäktige anført rörande arten av de uppgifter som numera kvarstår för det valutareglernade organet. Det är här främst fråga om övervakning av kapitalrörelserna. Med hänsyn till dessas centrala betydelse för riksbanken och dess politik måste den organisatoriska frågan lösas

med särskilt beaktande av det ansvar som åvilar riksbanken i fråga om såväl valutareserven som penning- och kapitalmarknadsförhållandena i landet.

De nu anförda synpunkterna ger enligt min mening ett starkt stöd för tanken att överföra handläggningen av valutaärendena från valutakontoret till riksbanken. Å andra sidan kan jag icke finna att de skäl, som anförts mot en sådan lösning av organisationsfrågan, är så vägande att man av den anledningen bör avstå från att nu genomföra utredningens av bankofullmäktige tillstyrkta förslag. Jag anser mig därför kunna godtaga att valutakontorets befattning med valutaärendena upphör och att de administrativa uppgifterna övertages av riksbanken. Den nya ordningen bör tillämpas från och med den 1 juli innevarande år. Till de närmare principerna för handläggningen av ärendena inom riksbanken avser jag att återkomma i det följande.

III. Besvärsrätten i valutaärenden

Bankofullmäktiges förslag

Av det av *bankofullmäktige* förordade organisationsförslaget framgår, att fullmäktige i likhet med 1954 års kommitté avsåg att valutastyrelsens avgöranden i valutaärenden skulle efter ansökan kunna bli föremål för prövning av fullmäktige. Däremot skulle besvär icke kunna föras över fullmäktiges beslut i sådana ärenden. Bankofullmäktige framhöll i sin ovanberörda framställning, att denna ordning överensstämmer med vad som gäller vid behandlingen av andra individuella ärenden, som nu faller inom riksbankens kompetensområde. Härtill anförde fullmäktige, att den rätt att hos Kungl. Maj:t anföra besvär över valutakontorets beslut, som nu föreligger, icke torde vara av någon större saklig betydelse, i varje fall inte när det gällde frågor om valutatilldelning.

Vid *remissbehandlingen* av bankofullmäktiges nämnda framställning upptogs den föreslagna besvärssystemet till kritisk granskning i flertalet yttranden. Sålunda anförde *besvärssakkunniga* bl. a. principiella betänkligheter mot den föreslagna lösningen och uttalade sig för att riksbankens beslut i valutaärenden skulle kunna överklagas hos Kungl. Maj:t. I samma riktning yttrade sig *Sveriges industriförbund*, *Sveriges grossistförbund*, *Sveriges allmänna exportförening* och *Svenska bankföreningen*.

Å andra sidan godtogs förslaget i denna del av *justitiekanslersämbetet* och *fullmäktige i riksgäldskontoret*.

1956 års utredning rörande besvärsrätten

Enligt de för utredningsarbetet meddelade direktiven skulle utredningen verkställas med utgångspunkt från att valutaärendenas handläggning skulle överflyttas från valutakontoret till riksbanken. Vidare borde såsom en riktpunkt vid arbetets bedrivande upprätthållas principen att valutavården är en riksbankens angelägenhet.

Såsom resultat av utredningens undersökning anföres att — med utgångspunkt från den statsrättsliga ställning, som riksbanken har, och den i direktiven angivna förutsättningen, att valutavärden skall vara riksbankens angelägenhet — det svårligen låter sig göra att lägga det slutliga avgörandet i valutaärenden hos annat organ än riksbanken. Någon annan lösning har icke stått till buds än att söka genom viss påbyggnad av det förslag, som framlagts av bankofullmäktige, åstadkomma ett något mera utbildat tvåinstanssystem inom riksbanken än vad bankofullmäktiges förslag innebär.

Utredningen utvecklar härefter sitt förslag om handläggning av valutaärenden enligt ett tvåinstanssystem inom riksbanken. Det erinras om bankofullmäktiges tanke att inom banken skapa en särskild valutastyrelse, som skulle bestå av — förutom vice riksbankschefen, en av riksbankens bankdirektörer samt en fullmäktig eller suppleant för fullmäktig — en representant för mera allmänna intressen, en representant för valutabankerna samt två personer med erfarenheter från det enskilda näringslivet i övrigt. För att valutastyrelsen skall erhålla en mera fristående ställning föreslår utredningen att sistnämnda fyra ledamöter jämte ersättare för dem skall utses av Kungl. Maj:t. Övriga ledamöter jämte ersättare bör såsom förutsatts i riksbanksförslaget utses av fullmäktige. Vice riksbankschefen bör vara valutastyrelsens ordförande. Fullmäktige bör utse vice ordförande. Vidare föreslår utredningen, att i författning uttryckligen fastslås, att fullmäktig eller fullmäktigsuppleant ej må deltaga i fullmäktiges handläggning av ärende, varmed han tagit befattning i valutastyrelsen.

I enlighet med bankofullmäktiges förslag anser utredningen att sökande i valutaärende skall ha rätt att draga valutastyrelsens avgöranden under fullmäktiges prövning. Klagotiden föreslås bestämd till tre veckor. Efter som bankofullmäktige ytterst bär ansvaret för riksbankens angelägenheter och någon representant för det allmänna ej finnes som motpart till sökande i valutaärenden, bör enligt utredningens mening inom riksbanken utsedd ledamot av valutastyrelsen ha möjlighet att få beslut av styrelsen underställt fullmäktige för prövning. Har yrkande om sådan underställning framställts, bör sökanden i ärendet erhålla underrättelse därom för att kunna bevaka sin talan inför fullmäktige.

Utredningen fortsätter.

För närvarande gäller beträffande valutakontorets beslut att dessa expedieras i växlande former. Beslut om tillstånd i ärenden av löpande natur expedieras ofta genom enkel påstämpling av ansökningar som av valutabank insänts för enskildas räkning. I andra fall erhåller sökanden en direkt underrättelse. Utredningen anser icke att i princip någon ändring bör ske av nuvarande praxis genom införande av omständliga delgivnings- och underrättelseregler. Allmänt bör gälla att expediering bör ske i praktiska former. I sådana fall då beslut skall underställas fullmäktige bör dock sökanden alltid direkt erhålla meddelande om innehållet av styrelsens beslut. Genom en föreskrift att underrättelsen om underställningen skall tillställas sökanden snarast möjligt och senast i samband med att han erhåller med-

delande om själva styrelsebeslutet skapas garantier för att sökanden icke i förlitande på sistnämnda meddelande vidtar dispositioner för egen räkning, som sedan visar sig onyttiga eller skadliga, om valutastyrelsens beslut ändras av fullmäktige.

Beträffande den författningsmässiga utformningen av de föreslagna ändringarna anför utredningen, att de befogenheter, som enligt 2 § första stycket 2) och 4)—7) samt 6 § nu tillägges riksbanken först efter förordnande av Kungl. Maj:t, i fortsättningen bör tillkomma riksbanken direkt på grund av valutalagen. Utredningen påpekar, att detta såtillvida icke innebär någon ändring i sak som riksbanken enligt gällande ordning genom valutaförordningen redan har befogenheterna.

Remissyttrandena

Den av utredningen föreslagna besvärssystemet tillstyrkes helt av *fullmäktige i riksbanken* och godtages i huvudsak av *justitiekanslersämbetet* och *fullmäktige i riksgäldskontoret*. Övriga remissinstanser ställer sig avvisande till det föreslagna besvärssystemet och kritiserar detsamma främst från rättssäkerhetssynpunkter. — *Besvärssakkunniga* anför sålunda att en annan lösning bör eftersträvas som bättre tillgodoser rättssäkerhetens intressen.

Departementschefen

Beträffande handläggningen av valutaärendena inom riksbanken innebar bankofullmäktiges förslag att en särskild valutastyrelse inrättas för de löpande ärendena. Styrelsen skulle bestå av sju ledamöter, bland vilka inginge representanter för näringslivet och det allmänna. Den nuvarande möjligheten att i valutaärenden besvara sig hos Kungl. Maj:t bortföll enligt förslaget. I stället infördes en ordning, enligt vilken ett valutastyrelsens beslut efter ansökan kunde överprövas av fullmäktige i riksbanken. I anledning av den kritik, som vid remissbehandlingen av bankofullmäktiges framställning bl. a. från rättssäkerhetssynpunkter riktades mot de föreslagna förändringarna i besvärsförfarandet, har 1956 års utredning rörande valutalagstiftningen i enlighet med sina direktiv närmare övervägt förslaget i denna del. Den lösning, som utredningen framlagt, innebär en ytterligare utveckling av bankofullmäktiges tanke att inom riksbanken skapa ett tvåinstanssystem. Utredningen har avvisat möjligheten att bibehålla Kungl. Maj:t som högsta besvärsmyndighet i valutaärenden och sammanfattningsvis anført, att det — med utgångspunkt från den statsrättsliga ställning som riksbanken har och den i direktiven angivna förutsättningen att valutavården skall vara en riksbankens angelägenhet — svårligen låter sig göra att lägga det slutliga avgörandet i valutaärenden hos annat organ än riksbanken. I syfte att giva valutastyrelsen en mera fristående ställning föreslår utredningen att fyra av styrelsens sju ledamöter, nämligen en representant för mera allmänna in-

tressen, en företrädare för valutabankerna och två personer med erfarenheter från det enskilda näringslivet i övrigt, skall utses av Kungl. Maj:t. Övriga ledamöter skall, såsom förutsatts i riksbanksförslaget, utses av bankofullmäktige. Vice riksbankschefen bör enligt utredningen vara valutastyrelsens ordförande. Vice ordförande föreslås skola utses av fullmäktige. Vidare föreslår utredningen en bestämmelse att fullmäktig eller suppleant icke får deltaga i fullmäktiges handläggning av ärende, varmed han tagit befattning i valutastyrelsen. Vid sidan om möjligheten för sökande i valutaärende att hos bankofullmäktige klaga över beslut av valutastyrelsen föreslår utredningen ett underställningsinstitut, innebärande att inom riksbanken utsedd ledamot av styrelsen skall kunna underställa bankofullmäktige ett av styrelsen fattat beslut för prövning. Såsom motivering härför anför utredningen att bankofullmäktige ytterst bär ansvaret för riksbankens angelägenheter och att någon representant för det allmänna icke finns som motpart till sökanden i valutaärenden.

Vid remissbehandlingen av utredningens förslag har meningarna varit delade om det lämpliga och riktiga i att låta valutaärendena på nu antytt sätt stanna inom riksbanken. Den föreslagna ordningen med överprövning av valutastyrelsens beslut i bankofullmäktige tillstyrkes av justitiekanslersämbetet, bankofullmäktige och riksgäldsfullmäktige. Från andra håll förordas, under hänvisning närmast till rättssäkerhetssynpunkter, en lösning innebärande att Kungl. Maj:t skall såsom nu kunna pröva beslut i valutaärenden. Besvärssakkunniga åter har anvisat olika alternativa linjer, efter vilka frågan om det administrativa ansvaret för valutaregleringen kan lösas med tillbörligt beaktande av rättssäkerhetsintressena. De sakkunniga har emellertid, såsom framgått av den tidigare redogörelsen, icke ansett utredningens förslag ägnat att i oförändrad form läggas till grund för lagstiftning.

Frågan om den organisatoriska uppbyggnaden inom riksbanken av valutaregleringen är beroende av var man vill förlägga det slutliga ansvaret för tillämpningen av regleringen. I sistnämnda avseende erbjuder sig otvivelaktigt såsom besvärssakkunniga närmare utvecklat olika tänkbara lösningar. Flera remissinstanser, bl. a. bank- och fondinspektionen samt Svenska bankföreningen, har framhållit huru på valutaregleringens område några konstitutionella betänkligheter icke torde vara att anföra mot att Kungl. Maj:t fungerar såsom besvärinstans över riksbanken. Besvärssakkunniga framhåller att riksbankens särställning icke torde utesluta att riksbanken tilläggas uppgifter som ett vanligt förvaltningsorgan och att riksbanken i den mån så sker också torde vara att behandla såsom en förvaltningsmyndighet. Denna syn på besvärfrågan, vilken för övrigt i det väsentliga synes omfattas även av utredningen, kan också jag i stort sett ansluta mig till. Emellertid föreligger stora svårigheter att såvitt angår valutavården klart avgränsa det område, inom vilket riksbanken till följd av grundlagens regler har exklusiv kompetens och där följaktligen någon överprövning från Kungl. Maj:ts sida icke kan ifrågakomma. De skäl som i det tidigare anförts för att valutaärendena överlages av riksbanken från valutakontoret talar

onekligen även för att riksbanken också får det yttersta ansvaret för valutaregleringens tillämpning. Även om en sådan lösning från valutavårdande synpunkter ter sig välgrundad medför den otvivelaktigt en begränsning av möjligheterna att anordna en förvaltningsmässigt sett invändningsfri prövning av valutaregleringsärendena.

Frånvaron av möjligheten att i ett valutaärende anföra besvär hos ett från riksbanken fristående organ kan icke undgå att påverka utformningen av valutastyrelsen, vilken beträffande det stora flertalet löpande ärenden lär komma att bli den enda instansen. Särskild vikt bör fästas vid att styrelsen får sådan sammansättning att en allsidig bedömning av valutaregleringsärendena icke blott från valutavårdande synpunkter kan påräknas. Utredningens förslag att Kungl. Maj:t för detta ändamål skall utse fyra ledamöter, representerande valutabankerna, det enskilda näringslivet samt mera allmänna intressen, synes ägnat att tillgodose behovet av att valutaärendena handläggas med öppen blick för de olika intressen som gör sig gällande i dessa ärenden.

Sökande som icke åtnöjes med valutastyrelsens beslut bör ha möjlighet att få beslutet prövat av bankofullmäktige. Även om en sådan anordning såsom förut nämnts icke kan sägas fullt ut ersätta ett ordinärt besväröfarande erbjuder den dock ett korrektiv mot oriktiga eller mindre välgrundade avgöranden. Här förutsättes självfallet att ledamot som deltagit i valutastyrelsens avgörande i ett ärende icke i egenskap av fullmäktig eller suppleant för fullmäktig kan komma att taga befattning med ärendet i bankofullmäktige. Den nu angivna ordningen synes böra kompletteras med en möjlighet att, oberoende av sökandens initiativ, bringa ett beslut av valutastyrelsen under fullmäktiges prövning. Tänkbart är att det ålägges en av riksbanken särskilt förordnad tjänsteman utanför valutastyrelsen att bedöma i vilka fall sådan underställning skall ske. Mest praktiskt förefaller dock vara att initiativet till underställningen tas inom styrelsen. Denna utväg att låta bankofullmäktige fälla det slutliga avgörandet kan väntas bli utnyttjad i ärenden av särskild betydelse för riksbankens valutapolitik. I sådana frågor kan den icke heller undvaras utan är att betrakta såsom en följd av riksbankens speciella ansvar för valutavården. Begränsas syftet med denna speciella underställningsrätt i enlighet med det nu anförda synes det opåkallat att såsom fullmäktige i riksgäldskontoret ifrågasatt utsträcka initiativrätten till andra ledamöter i styrelsen än de av bankofullmäktige utsedda. Det synes vidare knappast föreligga skäl att kräva att initiativet skall utgå från mer än en ledamot.

Från rättssäkerhetssynpunkter torde i praktiken en ordning överensstämmande med det nu anförda icke innebära några nämnvärda förändringar i förhållande till vad som hittills tillämpats. Alltjämt kommer valutaärendena att handläggas av ett organ med företrädare för det allmänna och näringslivet. Det bör också erinras om i vilken ringa utsträckning den nuvarande möjligheten att anföra besvär hos Kungl. Maj:t utnyttjats. Å andra sidan står klart att behovet av klagomöjlighet kan framträda klarare vid

en skärpt tillämpning av valutaregleringen. Särskilt är då att beakta beslut varigenom någon ålagts skyldighet enligt 10 § valutaförordningen att erbjuda riksbanken utländsk valuta till inlösen eller förpliktats lämna uppgifter som i 16 § nämnda förordning avses. Det är emellertid att märka, att det valutareglernade organet vid tredska från den förpliktades sida är hänvisat till att genom vitesföreläggande söka framtvinga ett fullgörande av sålunda ålagd hembuds- eller uppgiftsskyldighet. Ett uttagande hos den tredskande av förelagt vitesbelopp förutsätter prövning av länsstyrelsen eller allmän domstol. Sålunda ankommer det på länsstyrelsen att, på framställning av riksbanken, efter prövning av förekommande förhållanden, förordna om uttagande av vite, som någon förelagts för att fullgöra uppgiftsskyldighet. Vite, som hänför sig till förpliktelse enligt 10 § valutaförordningen, kan endast utdömas av allmän domstol efter talan av allmän åklagare. Det ligger i länsstyrelsens och domstolens kompetens att pröva såväl rättsenligheten i vitesföreläggandet som skäligheten av det bestämda vitesbeloppet. Häri ligger en betydande garanti för att bestämmelserna tillämpas på ett från rättssäkerhetssynpunkter betryggande sätt. Till detta må erinras om att det valutareglernade organet icke har att befatta sig med värdering av tillgång, som enligt åläggande skall avstås till riksbanken, när oenighet råder om tillgångens värde i utländskt mynt. I sådant fall skall, såsom i det tidigare omnämnts, värdet bestämmas av en särskild nämnd, varom bestämmelser intagits i valutalagen.

Mot bakgrunden av det anförda finner jag, trots invändningarna, det föreliggande förslaget kunna godtagas och läggas till grund för erforderliga ändringar i valutalagstiftningen.

De i det föregående förordade principerna för den fortsatta handläggningen av valutaärendena bör i första hand komma till uttryck i valutalagen. Sålunda bör riksbankens i 6 § angivna befogenheter i anledning av ett meddelat förordnande icke bero av Kungl. Maj:ts bemyndigande utan i fortsättningen tillkomma riksbanken omedelbart på grund av bestämmelse i lagen. Detta föranleder ändring i 2 § 5) och 7) samt i 6 §. Utredningen har härjämte föreslagit viss jämkning av ordalydelsen i 2 § 2) och 6). Någon saklig förändring mot vad nu tillämpas torde utredningen icke åsyfta. Dessa ändringar torde kunna anstå tills resultatet av utredningens fortsatta arbete kommer under bedömning. Huvudreglerna om valutaärendenas handläggning inom riksbanken bör få sin plats i valutalagen. Lämpligen torde för detta ändamål efter 6 § införas en ny paragraf, benämnd 6 a §. I denna upptages bl. a. bestämmelserna om valutastyrelsens sammansättning samt om rätten att påkalla bankofullmäktiges prövning av ett av styrelsen meddelat beslut. De närmare bestämmelserna rörande valutastyrelsen föreslås intagna i bankoreglementet.

Den föreslagna organisationsreformen förutsätter inte någon väsentligare ändring i valutaförordningen. På ett par punkter kan emellertid ifrågasättas en redaktionell jämkning i syfte att framhäva riksbankens nya befogenheter på grund av valutalagen. Valutaförordningens 18 §, varigenom riks-

banken bemyndigas meddela tillämpningsföreskrifter till förordningen, framstår sålunda under den nya ordningen som en onödig upprepning av 6 § första stycket valutalagen. I något ytterligare fall kan en jämkning av ordalagen förefalla motiverad. Enär emellertid frågan om valutaförordningens utformning kommer att ånyo aktualiseras i samband med att utredningen slutför sitt uppdrag, synes lämpligt att de ifrågasatta ändringarna i denna författning får övervägas i ett senare sammanhang.

De administrativa förändringarna rörande valutaregleringen medför, att valutakontorets verksamhet upphör. Kontorets kostnader har, såsom tidigare nämnts, under årens lopp bestritts från två under sjunde huvudtiteln upptagna särskilda anslag, benämnda Valutakontoret: Avlöningar och Valutakontoret: Omkostnader. Vid den av mig i det föregående förordade lösningen av organisationsfrågan bör dessa två anslagsposter framdeles utgå ur riksstaten.

I propositionen behandlas vidare frågan om sekretesskyddet för handlingar i valutaärenden. Något förslag till ändring av sekretessbestämmelserna framlägges icke.

Lagrådet yttrade följande.

Det föreslagna tvåinstanssystemet för valutaregleringsärenden bygger, enligt vad 1956 års utredning framhåller, på förutsättningen att valutavärden skall vara en riksbankens angelägenhet. Denna ståndpunkt är, såvitt angår nyssnämnda ärenden, grundad på en lämplighetsbedömning. I och för sig är det, såsom föredragande departementschefen antytt, icke något som hindrar, att riksbanken vid behandlingen av dessa ärenden kan ha samma ställning som ett vanligt förvaltningsorgan.

Den nya organisationen för handläggning av valutaregleringsärenden inefattar knappast någon väsentlig förändring jämfört med vad som för närvarande gäller, utom såvitt angår den principiellt betydelsefulla frågan om besvärordningen. Förslaget innebär i detta hänseende, att prövningen av besvär skulle överflyttas från Kungl. Maj:t i statsrådet till bankofullmäktige. Sådan medlem av valutastyrelsen som utsetts av bankofullmäktige skulle vidare äga påkalla, att av styrelsen meddelat beslut underställes fullmäktiges prövning.

Enligt lagrådets mening bör besvärordningen regleras på sätt eljest i allmänhet gäller om administrativa ärenden. Förslaget kan svårligen anses tillfredsställa kraven på en fristående överprövning. Lagrådet förordar, att den nuvarande ordningen, som av remissuttalandena att döma tillvunnit sig de närmast berörda intressenternas förtroende, bibehålles. Någon erinran synes dock ej vara att framställa mot att medlem av valutastyrelsen som utsetts av bankofullmäktige må påkalla att styrelsens beslut underställes besvärinstansens prövning.

I 6 § första stycket av det remitterade förslaget föreslås, att riksbanken må meddela närmare föreskrifter rörande tillämpningen av förordnande som

av Kungl. Maj:t meddelats angående lagens tillämpning. Av vad lagrådet anfört torde följa, att den nuvarande lydelsen av nämnda stycke — enligt vilken Kungl. Maj:t äger uppdraga åt riksbanken att giva närmare föreskrifter — bör bibehållas. Utan särskilt stadgande lärer vara tydligt, att Kungl. Maj:t själv äger avgränsa tillämpningen av förordnande som nyss nämnts eller meddela därmed jämförliga föreskrifter.

Föredragande departementschefen, statsrådet Sträng, har efter redogörelse för lagrådets utlåtande anfört följande.

Vid min tidigare anmälan av förslaget för Kungl. Maj:t utvecklade jag de skäl som talar för att handläggningen av valutareglingsärenden överflyttas till riksbanken och att bankofullmäktige får det yttersta ansvaret för valutareglings tillämpning. Jag framhöll även att denna ordning, som utesluter att Kungl. Maj:t utgör besvärinstans för ifrågavarande ärenden, medför en begränsning av möjligheterna att anordna en mera ordinär förvaltningsmässig prövning av ärendena. Det av 1956 års utredning föreslagna tvåinstanssystemet inom riksbanken syntes mig emellertid kunna tillgodose såväl intresset av en allsidig handläggning av regleringsärendena som skäliga rättssäkerhetskrav och jag fann mig därför kunna godtaga detsamma.

Enligt min mening har lagrådet vid sitt uttalande för att den nuvarande besvärordningen bibehålles icke tillräckligt beaktat det intima samband som råder mellan förekommande valutareglingsärenden och riksbankens egen valutavårdande verksamhet. De kompetensproblem som uppkommer främst på valutahandelns område därest valutareglingsärenden slutgiltigt skall prövas av ett från riksbanken fristående organ synes mig alltjämt böra tillmätas sådan vikt att det föreliggande utredningsförslaget är att föredraga. Jag är följaktligen icke beredd att tillstyrka någon ändring i det remitterade förslaget i anledning av vad lagrådet uttalat.

Utskottet

Då behov av en valutareglering alltjämt föreligger, har utskottet ingen erinran mot att valutalagens giltighetstid, som utlöper den 30 juni innevarande år, förlänges till och med utgången av juni 1958.

Förslag har i propositionen dessutom framlagts om ändring av den nuvarande administrativa ordningen för handläggning av valutareglingsärenden innebärande att valutakontorets befattning med sådana ärenden skall upphöra och ärendena överflyttas till riksbanken för handläggning av en särskild valutastyrelse. Den nya organisationen föreslås träda i kraft den 1 juli 1957.

I motionerna II: 629 och II: 641 har framförts erinringar mot att en ändring av den administrativa ordningen för handläggning av valutaärendena nu vidtages. I motionen II: 629 har som motiv för yrkandet om avslag på propositionen i denna del anförts, att det kan föreligga risk för att valutaregleringen erhåller permanent karaktär för den händelse Kungl. Maj:ts för-

slag om inrättande av en valutastyrelse inom riksbanken genomföres. I motionen II:641 erinras om att Kungl. Maj:t den 18 maj 1956 tillkallat särskilda sakkunniga för att verkställa en översyn av valutalagstiftningen i syfte att närmare klarlägga valutaregleringens omfattning i olika lägen. Motionärerna har funnit det mindre lämpligt att den administrativa ordningen för handläggningen av valutaregleringsärendena göres till föremål för behandling innan innehållet i den nya lagstiftning som skall reglera valutafrågorna kan övervägas.

Den omständigheten att särskilda enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande tillkallade sakkunniga för närvarande verkställer en översyn i vissa hänseenden av valutalagstiftningen bör enligt utskottets mening icke utgöra hinder för att de administrativa frågor som sammanhänger med valutaregleringens handhavande nu prövas. Utskottet har av vad som anförts i propositionen fått den uppfattningen att den hittillsvarande uppspaltningen av befogenheterna på valutahandelsområdet mellan riksbanken och valutakontoret icke varit helt tillfredsställande utan i viss mån försvårat det administrativa handhavandet av regleringen. Utskottet har vidare beaktat att övervakningen av kapitalrörelserna, vilken numera får anses vara den kvarstående huvuduppgiften för det valutareglrande organet, är av central betydelse för riksbankspolitiken. Med hänsyn till det anförda och då utskottet icke kunnat finna att de skäl som anförts mot omläggningen är av den art att ett anstånd med lösningen av organisationsfrågan är motiverat, kan utskottet biträda vad departementschefen föreslagit beträffande ordningen för handläggningen av valutaregleringsärendena. Härav följer att utskottet icke kan biträda yrkandet i motionerna II: 629 och II: 641.

Frågan om besvärsrätten i valutaärenden har i propositionen ingående övervägts. Enligt det föreliggande förslaget kommer valutaärendena att inom riksbanken handläggas av en särskild valutastyrelse bestående av sju ledamöter, varav fyra skall utses av Kungl. Maj:t och företräda valutabankerna, det enskilda näringslivet och mera allmänna intressen. Sökande som icke åtnöjes med valutastyrelsens beslut skall få möjlighet att få beslutet prövat av bankofullmäktige.

Ställningstagandet till hur besvärsinstitutet lämpligen skall utformas bör bestämmas av var det slutliga ansvaret för tillämpningen av valutaregleringen förlägges. Då en uppdelning av ärendena mellan olika organ inte framstår som ändamålsenlig, är det enligt utskottets bedömning riktigt att det yttersta ansvaret för valutaregleringens handläggning framdeles -- på sätt föreslås i propositionen -- får åvila en myndighet. Enligt utskottets mening är det riksbanken som bör fullgöra denna funktion. Härav följer att möjligheterna blir begränsade att genomföra en besvärssystem som administrativt sett är helt invändningsfri och som fullt tillfredsställer kravet på en fristående överprövning. Såsom framgår av propositionen har invändningar framförts från flera håll, däribland lagrådet, mot det system för besvärssystemet som departementschefen förordnat. Efter att ha närmare övervägt de olika alternativ som erbjuder sig för en lösning av frågan om

besvärsrätten har utskottet emellertid kommit till det resultatet, att någon lämpligare ordning inte kan anvisas. Utskottet kan därför ansluta sig till den av departementschefen föreslagna ordningen. De ändringar i valutalagstiftningen som är betingade härav föranleder icke någon erinran.

Vad i övrigt anförts i propositionen har icke givit anledning till erinran från utskottet.

Aberopande det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen — med avslag å motionerna II: 629 och II: 641 — må bifalla Kungl. Maj:ts förevarande proposition.

Stockholm den 9 maj 1957

På bankoutskottets vägnar:

K. G. EWERLÖF

Närvarande:

från första kammaren: herrar Ewerlöf, Boo, Fahlander, De Geer, Werner, Krügel, Strandler och Mannerskantz;

från andra kammaren: herrar Sköldin, Schmidt, Larsson i Julita*, Severin*, Andersson i Ronneby*, Svensson i Stenkyrka, Regnéll och Boija.

*Ej närvarande vid justeringen.

Reservationer

1) av herrar *Ewerlöf, De Geer, Mannerskantz, Schmidt, Regnéll* och *Boija*, vilka ansett att utskottets utlåtande och hemställan bort ha följande lydelse:

I propositionen föreslås *dels* förlängning av valutalagen till och med den 30 juni 1958, *dels* en ändring av nuvarande administrativa ordning för handläggning av valutaregleringsärenden, innebärande att de befogenheter, som hittills utövats av valutakontoret, från och med den 1 juli 1957 överflyttas till en nyinrättad valutastyrelse inom riksbanken, vars beslut skall kunna överklagas hos bankofullmäktige.

Mot den begärda förlängningen av valutalagen har utskottet ingen erinran.

Beträffande förslaget om ändring av nuvarande administrativa ordning för handläggning av valutaregleringsärenden har i motionerna II: 629 och II: 641 yrkats avslag på propositionen.

Motionen II: 629 motiverar avslagsyrkandet med farhågor, att den föreslagna omorganisationen skulle innebära risk för att valutaregleringen erhöles permanent karaktär.

I motionen II: 641 framhålls, att Kungl. Maj:t den 18 maj 1956 tillsatte sakkunniga med uppdrag att bl. a. verkställa översyn av förutsättningarna för valutalagstiftningens tillämpning. Detta arbete har ännu ej slutförts. Motionärerna erinrar om departementschefens uttalande i proposition nr 72 till 1956 års riksdag: »ett ställningstagande till de organisatoriska frågorna (i samband med valutaregleringen) bör därför anstå i avvaktan på resultatet av utredningen» om översyn av gällande valutalagstiftning.

De i motionerna framförda synpunkterna har framkommit även hos flertalet i propositionen redovisade remissinstansers yttranden, vilka alltså ställt sig avvisande till förslaget att nu överföra handläggningen av ifrågasvarande ärenden till riksbanken.

Att ett påtagligt aktuellt behov av en organisatorisk förändring skulle föreligga bestrides av bank- och fondinspektionen, som framhåller, att den nuvarande organisationen med ett särskilt valutakontor otvivelaktigt fungerar på ett ganska smidigt sätt. Ur denna synpunkt skulle alltså hinder ej möta att, såsom också i övrigt ter sig lämpligt, avvakta resultatet av utredningen om översyn av valutalagstiftningen.

Utöver önskvärdheten att vid utformningen av den administrativa ordningen känna innehållet i själva den lagstiftning, som skall reglera valutafrågorna, vill utskottet särskilt framhålla de betänkligheter, som i olika remissyttranden uttalats mot den föreslagna konstruktionen av besvärsrätten. Att det slutliga avgörandet i valutaärenden skulle förläggas till bankofullmäktige avvisas såsom ur rättssäkerhetssynpunkt otillfredsställande av bl. a. bevärssakkunniga. Även lagrådet uttalar, att förslaget svårligen kan anses tillfredsställa kraven på en fristående överprövning och förordar att den nuvarande ordningen bibehålles. Också utskottet finner den nuvarande besvärsordningen vara att ur rättssäkerhetssynpunkt föredraga framför propositionens förslag.

Utskottet hemställer på anförda grunder,

A) att riksdagen må bifalla Kungl. Maj:ts förevarande proposition i vad avser förlängning av valutalagen till och med den 30 juni 1958;

B) att riksdagen med bifall till motionerna II: 629 och II: 641 må avslå Kungl. Maj:ts förevarande proposition i vad avser förslag om ändring i valutalagen.

2) av herr *Werner*.